

ઈસ્લામી સંસ્કૃતિમાં સંતાનોનું પ્રશિક્ષણ અને સંવર્ધન

સંતાન અલ્લાહની ને'મત (કૃપા) છે, જેના માટે તેનો શુક અદા (આભાર વ્યક્ત) કરવો આવશ્યક છે. આ ને'મતનો શુક ત્યારે જ અદા થઈ શકશે, જ્યારે સંતાનોનું પ્રશિક્ષણ ઈસ્લામની સાચી આસ્થા, ઉચ્ચ નૈતિકતા અને સર્વોત્તમ મૂલ્યો અનુસાર થાય. હુઝૂર અકરમ رض એ ફરમાવ્યું :

«مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبْوَاهُ يُهُوَّدَاهُ أَوْ يُنَصَّرَاهُ، أَوْ يُمْجَسَانَهُ» (البخاري، مسلم)

અર્થાત્, દરેક બાળક પ્રકૃતિ પર પેદા થાય છે, પરંતુ તેના માતા-પિતા તેને યહૃદી કે નસરાની (પ્રિસ્તી) કે મજૂસી (અર્ગિન-પૂજક) બનાવી દે છે. (બુખારી, મુસ્લિમ)

પિતા પર સંતાનોના હક્કો :

ઈસ્લામે સંતાનોના પ્રશિક્ષણનું ખૂબ ધ્યાન રાખ્યું છે. કેટલાક હક્કો સંતાનોના છે અને કેટલાક હક્કો માતા-પિતાના છે. સંતાનોના હક્કો આ પ્રમાણે છે :—

૧ – નેક માતાની પસંદગી : પિતાની એ જવાબદારી છે કે પોતાના સંતાનો માટે નેક માતાની પસંદગી કરે, જેથી માતા સંતાનોને સાચું પ્રશિક્ષણ આપે, જેના પરિણામે સંતાનો ઈસ્લામની જવાબદારી અદા કરવા અને તેના ઉદ્દેશ્યોને પૂરા કરવા માટે કાબેલ બને.

૨ – સંતાનોની મુસીબતો દૂર કરે : આનું સ્વરૂપ એ છે કે જન્મ સમયે બાળકના જમણા કાનમાં અજાન આપે અને ડાબા કાનમાં ‘ઈકામત’ કહે, જેમ કે હદીસમાં છે :

عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَدْنَ في
أَدْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلَيٍّ حِينَ وَلَدْتُهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ» (الترمذى ، أبو داود)

અર્થાત્, હજરત અબૂ રાફી رض કહે છે કે મેં હુઝૂર અકરમ رض ને જોયા કે આપ رض એ હસન બિન અલ્લી رض ના કાનમાં, જ્યારે તેઓ ફાતિમા رض ના પુનિત પેટથી પેદા થયા, નમાજની અજાન આપી. (તિરમિઝી, અબૂ દાઉદ)

આ ઉપરાંત, પિતા માટે આવશ્યક છે કે બાળકથી, ચાહે દીનનું હોય કે દુનિયાનું, જે પણ જોખમ હોય, તેને દૂર કરે.

૩ – સંતાનોનું ઉત્તમ નામ રાખવામાં આવે : હુઝૂર અકરમ رض એ ફરમાવ્યું :

«إِنَّ مِنْ أَحْسَنِ أَسْمَائِكُمْ عَبْدَ اللَّهِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ» (أحمد)

અર્થાત્, સૌથી શ્રેષ્ઠ નામ અજુલ્લાહ અને અજુર્રહમાન છે. (અહમદ)

ઈસ્લામે ખરાબ નામ રાખવાની મનાઈ કરી છે, કેમ કે વ્યક્તિ ખરાબ નામથી તકલીફ અનુભવે છે, જ્યારે સારા નામથી ખુશ થાય છે, કેમ કે તેમાં પયગંબરો અને સદાચારીઓનું અનુકરણ છે.

૪ – ઈસ્લામે જન્મના સાતમા દિવસે અકીકાને કાયદેસર રીતે આવશ્યક ઠેરવેલ છે : જો કોઈની પાસે સામર્થ્ય હોય તો જન્મના સાતમા દિવસે છોકરા તરફથી બે અને છોકરી તરફથી એક જાનવર ઝબેછ કરે. આમાં ગરીબો અને જરૂરતમંદો, સગા-સંબંધીઓ અને નેક લોકોને ભોજનનું નિમંત્રણ આપવામાં આવે છે, જેનાથી મુસલમાનો વચ્ચે પ્રેમનો સંબંધ અને ભાઈચારો વધે છે અને બાળકથી મુસીબત દૂર થાય છે. અકીકા પહેલા વાળ મુંડવા સુશ્રત (પયગંબર صلوات الله عليه وسلم ની રીત) છે.

૫ – ખતા કરવી : રસૂલુલ્લાહ صلوات الله عليه وسلم એ ફરમાવ્યું :

«الْفِطْرَةُ خَمْسٌ - أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ - الْخَتَانُ، وَالإِسْتِحْدَادُ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ» (البخاري، مسلم)

અર્થાત્, પ્રકૃતિ પાંચ છે અથવા પાંચ વસ્તુઓ પ્રકૃતિમાંથી છે. ખતા કરવી, નાભિ નીચેના વાળ મુંડવા, નખ કાપવા, બગલના વાળ સાફ કરવા અને મૂંછ કાપવી. (બુખારી, મુસ્લિમ)

૬ – નફકા (ભરણ-પોષણ) : જ્યાં સુધી સંતાન પિતાની જવાબદારીમાં હોય, તેમનું ખાવું-પીવું-રહેવું અને નાશાકીય જવાબદારી પિતા પર આવશ્યક છે, ચાહે છોકરાઓ હોય કે છોકરીઓ, જેથી તેઓ વિનાશના માર્ગ ન જાય અને ભટકવાથી બચે. રસૂલુલ્લાહ صلوات الله عليه وسلم એ ફરમાવ્યું :

«كَفَىٰ بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يُقْوَىٰ» (أبو داود)

અર્થાત્, વ્યક્તિને ગુનેગાર બનાવવા માટે એ વાત પૂરતી છે કે તે પોતાની કે પોતાના સંબંધિત લોકોની રોજીને વેડફી નાખે. (અબૂ દાઉદ)

૭ – સંતાનો વચ્ચે ન્યાય : અમુક બાળકોને અમુક બાળકો પર પ્રાથમિકતા આપવાથી બાળકોમાં નફરત, ઈધર્યા અને દ્વેષ જેવી બીમારીઓ ઉત્પન્ન થાય છે, જે પારિવારિક સંબંધોને ખરાબ કરી નાખે છે.

૮ – સંતાનોને સાચું પ્રશિક્ષણ આપવું : સંતાનોને સાચું શિક્ષણ-પ્રશિક્ષણ આપવું એ માતા-પિતાની જવાબદારી છે. રસૂલુલ્લાહ صلوات الله عليه وسلم એ ફરમાવ્યું :

«إِنَّ اللَّهَ سَائِلٌ كُلَّ رَاعٍ عَمَّا اسْتَرْعَاهُ، حَفِظْ ذَلِكَ أُمْ صَيْعَ» (الترمذى)

અર્થાત્, અલ્લાહ ત્રાલા દરેક દેખભાળ રાખનારને એ વસ્તુ વિશે પૂછશે, જેનો તેને દેખભાળ રાખનાર બનાવવામાં આવેલ છે, કે તેણે તેની રક્ષા કરી કે તેને નાશ કરી નાખ્યા. (તિરમિજી)

—●—